

IFAU – INSTITUTET FÖR
ARBETSMARKNADSPOLITISK
UTVÄRDERING

Arbetstidsförkortning, löner och arbetslöshet – en studie på svenska individdata

Oskar Nordström Skans

Arbetstidsförkortning, löner och arbetslöshet – en studie på svenska individdata*

av

Oskar Nordström Skans[✉]

2001-07-12

Sammanfattning

Syftet med uppsatsen är att studera om det går att sänka jämviktsarbetslösheten genom att förkorta arbetstiden, s k arbetsdelning. Effekter på jämviktsarbetslösheten via lönebildningen kan studeras vid en arbetstidsförkortning som bara berör några arbetare. Uppsatsen undersöker effekterna av en arbetstidsförkortning från 40 till 38 timmar som genomfördes för tvåskiftsarbetare under 1980-talet. Resultaten visar att den faktiska arbetstiden i genomsnitt endast minskades med ungefär 45 minuter, d v s 40 % av den avsedda effekten. Tvåskiftsarbetarnas timlöner steg jämfört med timlönerna för andra arbetare. Löneökningen var störst för de arbetare som fick den största minskningen i faktisk arbetstid. Detta tyder på att lönekraven ökade som ett resultat av arbetstidsförkortningen och att jämviktsarbetslösheten därför inte skulle minska vid en allmän arbetstidsförkortning. Slutsatsen är att arbetsdelning inte tycks vara en bra metod för att minska jämviktsarbetslösheten.

* Denna rapport är en sammanfattning av Nordström Skans (2001) vilken förutom resultat presenterade i denna rapport även innehåller en formell teoretisk analys samt detaljer kring data och de empiriska resultaten. Jag är tacksam för kommentarer av Anders Forslund, Tobias Lindhe och Martin Lundin. Tack går också till SAF och Ari Hietasaalo som tillhandahållit data samt Bertil Edin för hjälp med den institutionella bakgrunden.

[✉] Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU), Box 513, 751 20 Uppsala. E-post: oskar.nordstrom_skans@nek.uu.se. Telefon: 018-471 70 79.

1 Inledning

Under 1990-talet ökade den svenska arbetslösheten till nivåer som bara ett par år tidigare betraktats som otänkbara. Samtidigt finns indikationer på att många av de sysselsatta önskar arbeta kortare tid än de faktiskt gör (se t ex Torp & Barth, 2001). Detta har medfört krav på förkortad arbetstid som tidvis har motiverats med att en arbetstidsförkortning skulle göra det möjligt för sysselsatta och arbetslösa att dela på tillgängliga arbetstillfällen, s k arbetsdelning. Inom flera EU-länder förekom liknande förslag under 1980-talet då arbetslösheten i dessa länder steg kraftigt till, som det tycktes, en permanent högre nivå. Förslagen resulterade också i att ett antal europeiska länder, dock inte Sverige, genomförde lagstiftade och förhandlade arbetstidsförkortningar med det uttryckliga syftet att minska arbetslösheten.¹

Syftet med denna uppsats är att diskutera huruvida det är möjligt att genom en förkortad arbetstid minska den del av arbetslösheten som är oberoende av konjunkturer, d v s jämviktsarbetslösheten. Det är viktigt att poängtera att andra motiv för arbetstidsförkortning kan förekomma, t ex positiva hälso- eller välfärdseffekter. Dessa aspekter behandlas inte i föreliggande uppsats. Det är även tänkbart att en arbetstidsförkortning skulle kunna användas som en åtgärd mot konjunkturarbetslöshet. Anledningen till att uppsatsen inte berör denna fråga är att en arbetstidsförkortning kan ses som ett strukturellt ingrepp i ekonomin som bör studeras utifrån dess långsiktiga effekter.

2 Teori

Arbetsdelningsidén har trots sin enkla logik mött liten förståelse bland arbetsmarknadsforskare. Invändningar mot förslaget har bland annat grundats på att en arbetstidsförkortning kan leda till att arbetskraftsefterfrågan minskar om den totala produktionen minskar eller kapitalanvändandet ökar.²

Många argument som framförs i arbetstidsdebatten, såväl för som emot arbetsdelning, fokuserar på arbetskraftsefterfrågan i enskilda företag. Denna typ av analys är missledande. Det är visserligen rimligt att anta att en arbetstidsför-

¹ Hunt (1998) redovisar arbetstidsförändringar inom tillverkningsindustrin för 17 europeiska länder under tiden 1984-95 och Sverige är det enda land där arbetstiden inte förkortats.

² Se Forslund (1996) för en översikt.

kortning gör att varje arbetare producerar mindre per vecka (även om produktiviteten per *timme* kan öka), vilket bör påverka företagets efterfrågan på arbetskraft. Det finns dock anledning att tro att detta *i sig* inte påverkar jämviktsarbetslösheten. Förklaringen är följande: Den ekonomiska tillväxt som västvärlden upplevt under 1900-talet har inneburit att de sysselsatta producerat allt mer under en given arbetstid. Trots denna långvariga trendmässiga ökning av produktivitet har arbetslösheten inte ökat.³ Det är således rimligt att anta att jämviktsarbetslösheten inte beror av produktivitetsnivån.⁴ Om arbetsdelning fungerar bör det alltså ske genom någon annan mekanism än genom minskad produktion per arbetare, frågan som måste ställas är: *Vad skiljer en arbetstidsförkortning från en produktivetsförändring?*

Ett svar på frågan ges av Houpis (1993) som visar att arbetare som verkligen anser att en arbetstidsförkortning är önskvärd kommer att sänka sina lönekrav när arbetstiden förkortas eftersom det då blir mer attraktivt att ha ett arbete. När lönekraven vid en given arbetslöshet ("lönetrycket") sänks minskar jämviktsarbetslösheten. Denna effekt är helt oberoende av relationen mellan arbetstid och produktivitet och skulle innebära att en arbetstidsförkortning faktiskt kan sänka jämviktsarbetslösheten, *trots* att arbetslösheten är oberoende av produktiviteten.⁵

Ett argument som går i motsatt riktning är att företagets fasta kostnader per anställd måste fördelas på färre arbetade timmar om arbetstiden förkortas.⁶ Detta innebär att företagets arbetskraftsefterfrågan blir mindre lönekänslig vilket kan driva upp lönekraven och därigenom leda till en ökad jämviktsarbetslöshet.

För att ta reda på vilken av dessa effekter som är starkast är det möjligt att studera en arbetstidsförkortning som bara berör ett litet antal individer, d v s en partiell arbetstidsförkortning (till skillnad från en "generell" arbetstidsförkortning som gäller alla arbetare). Genom att jämföra hur de berörda arbetarnas löner utvecklas jämfört med andra arbetares löner kan man uppskatta om lönekraven ökar eller minskar vid en arbetstidsförkortning. I allmänhet gäller att om

³ För Storbritannien och USA finns arbetslöshetsdata från mitten av 1800-talet som tydligt belyser att arbetslösheten varit ungefärligen konstant trots att produktiviteten ökat enormt, se Layard m fl (1991).

⁴ Orsaken till att produktivetsförändringar inte påverkar jämviktsarbetslösheten brukar inom arbetslöshetsteorin härledas till att såväl löner som arbetslöshetsersättning anpassar sig efter produktivitetsnivån.

⁵ Se Nordström Skans (2001) för ett formellt bevis av detta.

⁶ Exempel på fasta kostnader är anställnings- och vakanskostnader som kan vara oberoende av produktivitet men inte av timmar, se Pissarides (2000) kapitel 7 och Holmlund (2000).

lönekraven minskar (ökar) vid en partiell arbetstidsförkortning kommer jämviktsarbetslösheten också att minska (öka) om alla individers arbetstid förkortas.

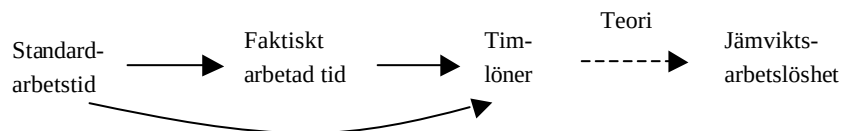
Fördelen med en sådan indirekt studie jämfört med direkta makrostudier av sambandet mellan arbetstid och arbetslöshet är att det i makrostudierna är svårt att separera effekter av en arbetstidsförkortning från andra samtida förändringar i ekonomin.⁷ Vid en partiell arbetstidsförkortning finns det individer som kan antas vara opåverkade av arbetstidsförkortningen, d v s det finns en naturlig ”kontrollgrupp”. Genom att jämföra med dessa individer kan man skilja effekter av en arbetstidsförkortning från andra tidseffekter.

En relaterad och ytterst intressant fråga är hur den faktiska arbetstiden påverkas av förändringar av standardarbetstiden, som den definieras i lagar eller avtal. Denna fråga går inte att besvara på teoretisk grund, delvis beroende på att svaret beror på vem som bestämmer övertidsuttaget i praktiken, något vi vet mycket lite om. Dessutom finns det i Sverige, jämfört med andra europeiska länder, relativt stora möjligheter att genomföra lokala lösningar som skiljer sig från lagar och avtal (se Anxo & O'Reilly, 2000).

Om den faktiska arbetstiden är oberoende av lönesättningen kommer effekterna av en förändring av standardarbetstiden realiseras i tre steg (se *figur 1*). Standardarbetstiden påverkar den faktiskt arbetade tiden, faktisk arbetstid påverkar lönetrycket, och lönetrycket påverkar jämviktsarbetslösheten. Om effekten av arbetstidsförkortningen är olika mellan individer eller företag gäller också att de individer som får en större faktisk arbetstidsförkortning också får en större sänkning av lönen.

Denna uppsats kommer att studera effekterna av en förändring i standardarbetstiden på faktisk arbetad tid och på erhållen timlön (heldragna pilar i *figur 1*). Resultaten kommer att tolkas från utgångspunkten det teoretiska resonemanget ovan för att ge en uppfattning om vilken effekten på jämviktsarbetslösheten skulle vara om arbetstiden förkortades för alla (den streckade pilen i *figur 1*).

⁷ Jacobson & Ohlsson (2000) är en makrostudie på svenska data. De finner inget samband mellan standardarbetstid och sysselsättning.

Figur 1. Standardarbetstid, faktiskt arbetad tid, timlöner och jämviktsarbetslöshet.

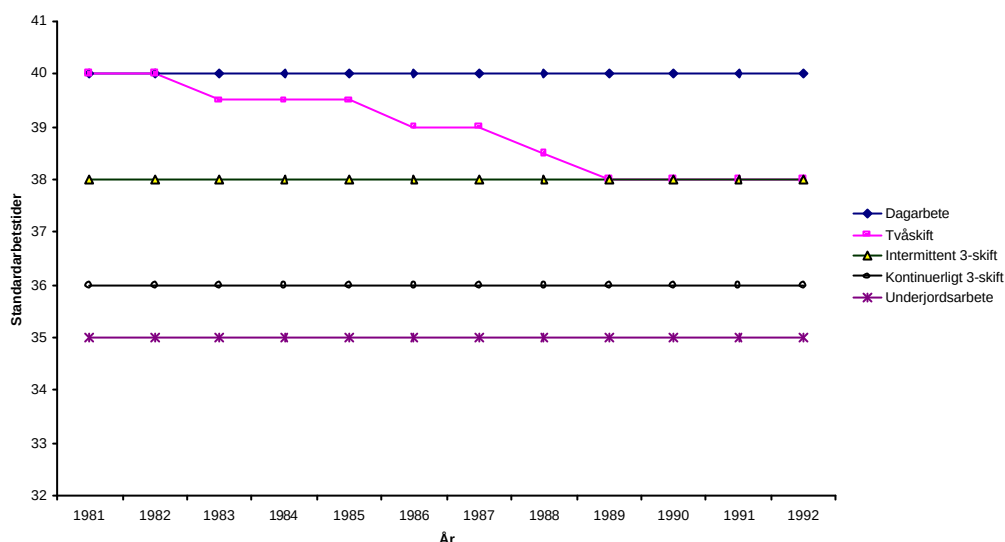
3 Data

Syftet med den empiriska studien är att jämföra utvecklingen av faktiskt arbetade timmar och timlöner för arbetare som fått sina standardarbetstider förkortade med arbetare som haft en konstant standardarbetstid. I Sverige finns det, till skillnad från i t ex Tyskland,⁸ inte några stora skillnader i förhandlade arbetstider mellan avtalsområden. Den enda partiella arbetstidsförkortning, som beslutats om på någorlunda hög nivå sedan 1980 är den förkortning av tvåskiftsarbets-tider som genomfördes mellan 1983 och 1988. Under denna tid skrevs en serie centrala avtal i vilka LO och SAF kom överens om att arbetstiden för tvåskiftsarbetare skulle minskas från 40 till 38 timmar i veckan (LO 1988). Dessa avtal genomfördes på förbunds-nivå, antingen som en sänkning av veckoarbetstiden eller som rätt till två timmars kompensationsledighet för varje arbetad vecka. *Figur 2* beskriver standardarbetstiderna för olika skiftformer från 1981 till 1992.

De data som används för att studera arbetstidsförkortningen kommer ursprungligen från SAF:s lönestatistik, vilken innehåller uppgifter på individnivå för alla anställda inom företag anslutna till SAF. Endast arbetare (d v s ej tjänstemän) inom egentlig industri kommer att studeras. Undersökningsperioden är 1981-92. De uppgifter som används rör löner, faktiskt arbetad tid, ålder, kommun och avtalsområde. Dessutom gör data det möjligt att följa individer över tiden. Detta innebär att alla skillnader mellan individer som är konstanta över tiden, i lön och arbetstid, kan rensas bort.⁹

⁸ Hunt (1999) använder skillnader i förhandlad arbetstid mellan fackförbund för att studera effekter på faktiskt arbetad tid och löner i Tyskland. Hon finner att faktiskt arbetad tid följer standardarbetstiden samt att lönetrycket ökat och sysselsättningen minskat då arbetstiden förkortats.

⁹ Till exempel kan sådana skillnader bero på utbildning, kön, etnicitet eller andra personliga egenskaper.

Figur 2. Standardarbetsstider för olika skiftformer

Studien kommer även att använda information om normal veckoarbetstid som vissa företag uppgett. Eftersom företagen inte var tvungna att uppges normal veckoarbetstid för sina anställda så finns det ett bortfall på 45 % i denna variabel. Enligt vad som kan ses i datamaterialet är dock detta bortfall slumpmässigt med avseende på det som ska studeras, vilket gör att variabeln kommer att användas trots bortfallet.

Kvaliteten på uppgifterna i datamaterialet kan förväntas vara hög då de täcker samtliga betalda arbetade timmar. Det finns dock ett par begränsningar. Den första är att data mäter löner och arbetstider under ett kvartal (andra kvartalet) varje år. Detta innebär att arbetare som endast arbetade några få veckor i ett företag under kvartalet får väldigt låga arbetstider. För att undvika att variationer i antalet arbetade veckor påverkar resultaten så kommer endast arbetare som arbetat minst 320 (ungefär 8 veckor) icke-övertidstimmar under andra kvartalet att användas.

Det andra begränsningen är att tvåskiftsarbetare inte registrerades separat från dagarbetare före 1988. Detta hade kunnat innebära problem vid en jämförelse av utvecklingen i arbetstider och löner för de två grupperna om det fanns skillnader i faktiska arbetstider och timlöner redan före arbetstidsförkortningen.

Genom att studera data i perioden efter 1988 kan man se att det går att identifiera tvåskiftsarbetarna utifrån hur stor del av lönen som kommer från skiftersättning. Denna identifikation innehåller dock fel eftersom dagarbetare som arbetar på obekvämt tid också får skiftersättning.¹⁰ Genom att använda denna identifikationsmetod kan man dock uppskatta om det fanns skillnader i löner och arbetstider innan arbetstidsförkortningen och därigenom se om skattningarna av förkortningens effekter blir missvisande.

Standardarbetstiderna måste tilldelas individerna efter vilken skiftform de har. Före 1983 var standardarbetstiden 40 timmar per vecka för både tvåskiftsarbetare och dagarbetare. Efter 1988 går det att urskilja vilken skiftform individerna har. För att undvika att standardarbetstiderna mäts med fel kommer därför endast åren före den gradvisa förkortningen (1981-82) och åren efter förkortningen (1989-92) att användas. Genom att jämföra två perioder med så långt mellanrum kan vi också vara relativt säkra på att effekterna inte påverkas av kortsiktiga mekanismer som till exempel trögrörliga nominella löner. Detta medför att resultaten kan tolkas som de permanenta effekterna av en arbetstidsförkortning

Endast individer som var i åldrarna 25 till 44 år 1981 (och alltså var mellan 36 och 55 år 1992) och observeras både före och efter arbetstidsförkortningen inkluderas i det använda datamaterialet. Åldersrestriktionen har använts för att minska problem med eventuella skillnader i ålderseffekter mellan skiftformer.

4 Resultat

De regressionsresultat som presenteras nedan är i formen av *elasticiteter*. Det innebär att de svarar på frågan ”med hur många procent ändras faktisk arbetstid (eller timlön) om standardarbetstiden ändras med en procent”. Om t ex faktisk arbetstid bestämdes direkt av standardarbetstiden så skulle skattningen således vara lika med ett, en procents minskning av standardarbetstiden skulle medföra en procents minskning av den faktiska arbetstiden

Skillnader mellan individer som är konstanta över tiden har rensats bort och kontroller för möjligheten att arbetstid och lön varierar med ålder har inklude-

¹⁰ Efter 1988 är 19 % av de som klassas som 2-skiftsarbetare egentligen dagarbetare och 6 % av de som klassas som dagarbetare egentligen 2-skiftsarbetare. Se Nordström Skans (2001) för en mer utförlig diskussion.

rats i regressionerna. Dessutom har en kontrollvariabel för varje avtal och år inkluderats. Detta innebär att skattningarna inte påverkas av förändringar i industrisammansättningen över tiden.

Effekterna kommer dels att mätas relativt dagarbetare, dels relativt andra skiftarbetare (intermittent och kontinuerligt treskift). När effekterna mäts relativt andra skiftarbetare kontrolleras även för konstanta skillnader mellan de olika skiftformerna.

4.1 Faktiskt arbetade timmar

Tabell 1 visar skattningar av med hur många procent den faktiska arbetstiden förändrades per procentuell förändring i standardarbetstiden. Om arbetstiden bestämdes direkt av de centrala avtalen skulle alltså skattningarna ha värdet ett. Det är uppenbart från tabellens övre del att så inte är fallet. Istället uppskattas arbetstidsförkortningen bara ha haft ungefär 30 till 40 % av den avsedda effekten. Den avsedda arbetstidsförkortningen på två timmar resulterade i att faktiskt arbetad tid endast förkortades med ungefär 45 minuter.¹¹ Resultaten påverkas inte märkbart om effekten mäts relativt treskiftsarbetare i stället för relativt dagarbetare. Tabellen visar också att den ursprungliga skillnaden i arbetstid mellan dag och tvåskiftsarbetare är mycket liten. Skillnaden skattas dock med mätfel vilket innebär att det ger en viss underskattning av det sanna värdet. Men även om man tar hänsyn till detta är den ursprungliga skillnaden liten, och framför allt påverkar inte den ursprungliga skillnaden skattningen av standardarbetstidseffekten märkbart.

Att förkortningen av standardarbetstiden har så liten effekt på faktiskt arbetad tid är förvånande. En tidigare studie av Hunt (1999) för Tyskland visar på effekter i storleken 0,85-1. Skillnaden kan bero på att möjligheten till lokala lösningar är större i Sverige.¹² Dessutom studerar Hunt sambandet mellan egenrapporterade standardarbetstider och faktiska arbetstider. Om det finns lokala lösningar som innebär att den lokala normala veckoarbetstiden skiljer sig från den centralt bestämda standardarbetstiden skulle detta inte upptäckas.

¹¹ Under antagande om att arbetstiden faktiskt skulle vara 40 timmar i avsaknad av en arbetstidsförkortning.

¹² Se Anxo och O'Reilly (2000).

Tabell 1. Elasticiteter för faktiskt arbetade timmar med avseende på standard-arbetstider

Skattad Parameter	Kontrollgrupp	
	Dagarbetare	Treskiftsarbetare
Standardarbetstid	0,37 (0,02)	0,38 (0,02)
Ursprunglig skillnad i arbetstid (tvåskift - dag)	-0,62 (0,11)	--
Normal veckoarbetstid (instrumenterad)	0,86 (0,08)	0,84 (0,09)
Ursprunglig skillnad i arbetstid (tvåskift - dag)	-0,35 (0,17)	--

Notera: Skattningarna mäter med hur många procent faktisk arbetstid minskar vid en procents minskning av standardarbetstid eller normal veckoarbetstid, samt procentuell skillnad i arbetstid mellan skiftformer före arbetstidsförkortningen. Alla fyra regressioner inkluderar kontroller för individspecifika effekter, avtalspecifika årseffekter och ålderseffekter. Instrument för normal veckoarbetstid är standardarbetstid. Standardavvikelser inom parentes.

För att öka jämförbarheten med Hunt (1999) har även sambandet mellan inrapporterad normal veckoarbetstid och faktisk arbetstid studerats. Detta sker genom att förändringar i normalarbetstiden som *beror av* förändringen i standardarbetstiden studeras. Den normala veckoarbetstiden ”instrumenteras” av standardarbetstiden.

Resultaten i den nedre delen av *tabell 1* visar att för de individer som fick en förändring av den normala veckoarbetstiden på grund av förkortningen av standardarbetstiden så ändrades den faktiska arbetstiden ungefär som avsett. Det innebär att, för de individer vars veckoschema förkortades, fungerade arbetstidsförkortningen med endast en liten ökning i övertidsuttaget. Detta tyder på att en anledning till att den genomsnittliga effekten var så liten kan ha varit att en stor andel av arbetarna inte fick sin normala veckoarbetstid förkortad. Det innebär också att vi kan studera skillnader i timlöneutveckling mellan de indi-

vider som fick en sänkning av den rapporterade normala veckoarbetstiden och de som inte fick det.

4.2 Timlöner

Givet resultaten i *avsnitt 4.1* kan vi nu ställa två intressanta frågor vad gäller timlöner. För det första: Hur förändrades timlönen för den genomsnittlige tvåskiftarbetaren relativt den genomsnittlige dagarbetaren? För det andra: Hur påverkades lönen för de arbetare vars rapporterade normala veckoarbetstid faktiskt minskade relativt timlönerna för de tvåskiftsarbetare vars veckoarbetstid inte förändrades? De modeller som skattas för att besvara dessa frågor är de samma som i föregående avsnitt vad gäller kontrollvariabler etc.

Tabell 2. Elasticiteter för timlöner med avseende på standardarbetstider

Skattad parameter	Kontrollgrupp	
	Dagarbetare	Treskiftsarbetare
Standardarbetstid	-0,35 (0,01)	-0,34 (0,01)
Ursprunglig skillnad i timlön (tvåskift - dag)	0,16 (0,06)	--

Notera: Skattningarna mäter med hur många procent lönerna minskar (d v s ökar om tecknet är negativt) vid en procents minskning av standardarbetstiden, samt procentuell skillnad i timlöner mellan skiftformer före arbetstidsförkortningen (under raden). Båda regressionerna inkluderar kontroller för individspecifika effekter, avtalsspecifika årseffekter och ålderseffekter. Standardavvikelse inom parentes.

Resultaten från skattningar av löneeffekterna finns presenterade i *tabell 2*. Det är viktigt att komma ihåg att dessa löneeffekter är mätta *relativt* löneutvecklingen för andra arbetare i samma industrier. Negativa värden innebär att lönen ökade när arbetstiden förkortades. Tabellen redovisar skattningar av effekten på timlöner exklusive skiftersättning (men inklusive övertidsersätt-

ning).¹³ Skattningarna visar på en tydlig ökning av timlönerna för den genomsnittliga tvåskiftsarbetaren relativt såväl dagarbetare som treskiftsarbetare.

Detta resultat, som stämmer väl med resultaten i Hunt (1999) för Tyskland, tyder på att lönetrycket ökat som ett resultat av arbetstidsförkortningen. Att timlönerna stigit så att månadslönerna hållits ungefär konstanta innebär att en produktivitetsökning inte är en trolig förklaring. Det är visserligen möjligt (eventuellt t o m troligt) att arbetare blir mer produktiva per timme om de arbetar kortare tid. Det är dock högst osannolikt att de skulle bli så mycket mer produktiva att detta skulle motivera en konstant relativ månadslön. En annan invändning är att avtalen i princip utgick från att månadslönen skulle hållas konstant relativt dagarbetarna. Man kan dock konstatera att löneglidningen inte har inneburit att timlönerna pressats ner för tvåskiftsarbetarna, vilket man skulle förvänta sig om lönetrycket minskat.

Tabell 3. Skillnader i löneeffekter mellan tvåskiftsarbetare

Skattad parameter	Urval	
	Normal veckoarbetstid >30 timmar	Normal veckoarbetstid = standardarbetstid eller 40 timmar
Normal veckoarbetstid	-0,15 (0,01)	-0,18 (0,03)
Standardarbetstid	-0,16 (0,02)	-0,14 (0,02)
Ursprunglig skillnad i timlön (tvåskift - dag)	0,18 (0,09)	-0,06 (0,09)

Notera: Skattningarna mäter med hur många procent lönerna minskar (d v s ökar om tecknet är negativt) vid en procents minskning av standardarbetstid eller normal veckoarbetstid, samt procentuell skillnad i timlöner mellan skiftformer före arbetstidsförkortningen (understa raden). Regressionerna inkluderar kontroller för individspecifika effekter, avtalsspecifika årseffekter och ålderseffekter. Standardavvikelse inom parentes.

¹³ Om effekten skattas på ett lönemått som inkluderar skiftersättning blir mätfelet i skattningen av den ursprungliga skillnaden i löner ett problem. Skattningarna kommer då att överdriva den lönedrivande effekten av en arbetstidsförkortning (skattningarna blir -0,51 relativt dagarbetare respektive -0,72 relativt 3-skiftsarbetare). Detaljer finns i Oskar Nordström Skans (2001).

Det är också intressant att studera hur löneeffekterna skiljer sig åt mellan de som erhöll en faktisk minskning av den rapporterade veckoarbetstiden (och därmed enligt resultaten i *avsnitt 4.1* också av faktisk arbetad tid) och de som inte erhöll en sådan minskning. *Tabell 3* visar på skillnaderna i effekt mellan tvåskiftsarbetare. Timlönerna ökade för alla tvåskiftsarbetare relativt dagarbete (elasticiteten är 14-15,5 %). Intressant är dock att för varje procent den normala veckoarbetstiden sänktes för individen (för de som erhöll en sänkning) så steg timlönen med ytterligare 15-18 % relativt de tvåskiftsarbetare för vilka normalarbetstiden inte sänktes. Detta innebär alltså att löneökningen var störst för de arbetare som fick den största minskningen av arbetstiden. Detta tyder återigen på en ökning snarare än en minskning av lönetrycket även om det i detta fall är möjligt att det är andra, icke observerade faktorer, som har påverkat vilka individer som både fått en sänkt arbetstid och en höjd timlön.

Resultaten i detta avsnitt strider alltså mot teorin om att lönetrycket skulle minska om arbetstiden förkortas. Resultaten tyder snarare på att lönekraven har ökat, och de har ökat mest för de som fick den största reella minskningen av arbetstiden.

5 Diskussion

En arbetstidsförkortning kan liknas vid en sänkning av varje arbetares produktion per vecka. Eftersom vi vet att förändringar i aggregerad produktivitet inte påverkar jämviktsarbetslösheten bör det inte heller finnas någon direkt effekt av en arbetstidssänkning på jämviktsarbetslösheten. En arbetstidsförkortning skiljer sig dock från en produktivitetsförändring på (minst) två sätt: den minskar mängden fritid som måste offras av de sysselsatta och den ökar betydelsen av eventuella fasta kostnader för företagen. Dessa effekter kommer att påverka jämviktsarbetslösheten indirekt via lönebildningen. Effekterna på lönebildningen kan studeras vid en partiell arbetstidsförkortning.

Resultaten från studien av en arbetstidsförkortning för tvåskiftsarbetare visar att faktiskt arbetade timmar inte påverkades i avsedd utsträckning. Detta skiljer sig från resultat i tidigare utländska studier. En förklaring kan vara att den svenska förhandlingsordningen lämnar utrymme för förhållandevis stora möjligheter till lokala lösningar. Detta kan ha förstärkts av att genomförandet av denna förkortning var tänkt att vara flexibelt vilket gör det svårt att veta hur

generaliserbart resultatet är. Resultatet visar dock att en flexibel tillämpning av en arbetstidsförkortning kan innebära att arbetstiden inte minskas i avsedd utsträckning.

Uppsatsen visar vidare på en kraftig relativ ökning av timlönerna för tvåskiftsarbetare och att löneökningen var störst för de arbetare som fick den största minskningen av faktisk arbetstid. Båda dessa observationer tyder på att lönetrycket ökat, snarare än minskat som ett resultat av arbetstidsförkortningen. Detta stämmer väl med resultat som rapporterats från arbetstidsförkortningar i Tyskland.

Slutsatsen är att lönekraven ökat när arbetstiden förkortats. Detta indikerar att en arbetstidsförkortning inte är ett bra medel för att sänka jämviktsarbetslösheten. Det bör dock poängteras att detta inte utesluter att en arbetstidsförkortning kan vara önskvärd av andra orsaker.

Referenser

Anxo, D & J O'Reilly (2000) "Working-time regimes and transitions in comparative perspective". *Working time Changes: Social Integrations through Transitional Labour Market* i O'Reilly m fl (red.) Edward Elgar Publisher.

Holmlund, B (2000) "Labor Taxation in Search Equilibrium with Home Production", Working Paper 2000:1, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

Houppis, G (1993) "The Effect of Lower Hours of Work on Wages and Employment", Discussion Paper 131, Centre for Economic Performance, The London School of Economics and Political Science.

Hunt, J (1998) "Hours Reductions as Work-Sharing" *Brookings Papers on Economic Activity*

Hunt, J (1999) "Has Work Sharing Worked in Germany?" *Quarterly Journal of Economics* vol 114.

Forslund, A (1996) "Arbetsstidsförkortning – arbetsdelning eller raserad välfärd?" *Ekonomisk debatt* årg 24(5)

Jacobson, T & H Ohlsson (2000) "Working Time, Employment, and Work Sharing: Evidence from Sweden." *Empirical Economics* vol. 25.

Layard, R, S Nickell & R Jackman (1991) *Unemployment - Macroeconomic Performance and the Labour market*, Oxford University Press, Oxford.

LO (1988). *De centrala överenskommelserna mellan LO och SAF 1952-1987*, Landsorganisationen i Sverige.

Nordström Skans, O (2001) "The effects of working time reductions on wages, actual hours and equilibrium unemployment", Working paper series 2001:8, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering.

Pissarides, C (2000) *Equilibrium Unemployment Theory* 2 uppl. MIT Press, Cambridge Massachusetts.

Torp, H & E Barth (2001) *Actual and preferred working time - Regulations incentives and the present debate on working time in Norway*, Report 3:2001, Institute for social research, Oslo.